Kjære alle,

Velkommen til Kulturrådets årskonferanse 2014 med et tema som har dobbelt bunn: «Hva er prisen? Finansiering av kunst, kunstnere og kultur.»

Spørsmålet om finansiering av kunst og kultur er ikke nytt. Det er snarere evig aktuelt – for kunstnere, kulturlivet, organisasjoner og institusjoner, samfunnet, politikken – og selvsagt for Kulturrådet. I sin ytterste konsekvens dreier det seg om hva som er målet med kunst- og kulturpolitikken: Er målet et stort mangfold av kunst- og kulturuttrykk som beriker, kritiserer og utfordrer det norske samfunnet? Er målet å få til en bærekraftig kulturnæring, med etterspurte kunstprodukter i et velfungerende marked og med muligheter for avkastning til de som investerer? Er målet kunst og kultur av høy kvalitet og skal kulturpolitikken støtte opp om andre politiske mål? Er målet rettferdighet, likedeling og god geografisk spredning? Er målet å gi folk det de vil ha? De fleste vil vel være enig i noen av disse, og sikkert er det i hvert fall at vektlegging og kombinasjon av slike høyst ulike mål bringer oss inn i politikken. Kanskje blir vi litt klokere i løpet av dagen.

At mer enn 500 har kommet hit til Lillestrøm for å diskutere finansiering av kunst og kultur, signaliserer at temaet er viktig. Det er tydeligvis et tema i tiden, som også belyses i flere andre arrangementer rundt omring i landet. At spørsmålet står høyt på kulturlivets dagsorden, kan også tilskrives den nye regjeringens kulturpolitikk. Forholdet mellom offentlig og privat finansiering har preget den kulturpolitiske debatten siden regjeringsskiftet. I vinter satte Kulturdepartementet i gang utredningen av kunstnerøkonomi under ledelse av Vigdis Moe Skarstein, noe vi for øvrig vil få høre mer om senere i dag. I dag ønsker vi også å utforske dette nedenfra og opp, altså fra kunstens og kulturens ståsted. Vi spør blant annet om det spiller noen rolle for kunsten og kulturen hvordan den blir finansiert? Og er det slik at man må ta høy risiko for å finansiere kunst og kultur – og hvem er i så fall villig til å ta slik risiko? Hvilken pris er vi – samfunnet og private – villige til å betale for kunst og kultur? Og snudd på hodet: Hvilken pris er kunstnerne og kulturinstitusjonene villige til å betale for finanseringen?

Diskusjonen om finansiering er en allmenn kulturpolitisk debatt, men den er også direkte relevant for Kulturrådets roller og oppgaver. Vårt lovfestede formål er å «*stimulere samtidens mangfoldige kunst- og kulturuttrykk, og bidra til at kunst og kultur skapes, bevares, dokumenteres og gjøres tilgjengelig for flest mulig*». Vårt viktigste virkemiddel er å dele ut tilskudd til det frie kunstfeltet fra Norsk kulturfond. Gjennom dette bidrar vi ikke bare med offentlig finansiering, men også med faglige vurderinger og krav til gjennomføring. Ofte stiller vi også krav om annen finansiering, privat eller offentlig. Vi bidrar dermed til kunstnernes og kulturvirksomhetenes inntektsgrunnlag – og et svært interessant spørsmål er om vi samtidig fritar andre bidragsytere og investorer for muligheter og ansvar. Vi gir «nøytrale» offentlige midler, men hvor nøytrale er egentlig statlige penger – "oljepenger" – forvaltet av en sentral offentlig aktør?

Samtidig er det åpenbart at det er andre spørsmål knyttet til finansiering og økonomien i kunst- og kulturfeltet enn tildelinger fra Norsk kulturfond. God ivaretakelse av kunstneriske rettigheter blir stadig viktigere for å sikre kunstneres økonomi, ikke minst pga.

digitaliseringen og den stadig økende formidlingen av kunst og kultur på internett. Vi tenker ikke så ofte over det, men anser det egentlig for selvsagt at kunst og andre åndsverk nyter godt av et opphavsrettslig vern. For meg er åndsverkloven selve hjertet i kunstnerøkonomien, ja hjertet i kulturøkonomien i vid forstand. Det finnes mange undersøkelser om opphavsrettens betydning for verdiskapning i et samfunn. Typisk bidrar den såkalte kreative sektor med 5-8 % av BNP i utviklede land, langt mer enn noen av primærnæringene. Enda mer interessant blir det dersom man sammenlikner landene; det viser seg nemlig at det er en direkte sammenheng mellom graden av opphavsrettslig vern og verdiskapningen i kreativ sektor. Så kjære kulturminister, når du neste år skal foreta en gjennomgående revisjon av åndsverkloven, må du ikke svekke kunstnernes råderett over sine egne verk, men sørge for at opphavsretten også i den digitale økonomien gir et solid grunnlag for kulturell verdiskaping. Her er det mye å ta fatt på for å unngå at de som formidler andres verk stikker av med all profitten. Vi snakker altså om gigantiske økonomiske krefter som ikke er særlig interessert i et sterkt opphavsrettslig vern på internett, fra Telenor og Riks-TV til Amazon, Microsoft og Google. Teknologiselskapene bruker store ressurser til påvirkning og lobbying, og deres interesser er ikke sammenfallende med kunstnernes.

Et annet aktuelt spørsmål for kunstnere er honorarer. Innenfor musikk og billedkunst pågår det for tiden store diskusjoner om at honorarene til kunstnerne ikke har hengt med i tiden. Når vi f.eks. ser på festivaler og utstillinger, mener flere at de profesjonelle kunstutøverne ikke prioriteres innenfor det større økonomiske kretsløpet de er en del av. Dette er en utfordring for hele bransjer, fordi det ikke bare dreier seg om økonomien til de kunstnerne som bransjene er basert på, men også arrangørene, museene, galleriene, managementet, og alle andre som er en del av kunst og kultur som næring.

Hva er prisen? For hvem? Og hvilken rolle kan Kulturrådet spille i det store bildet? Sikkert er det at vår rolle ikke er redusert, men styrket de senere årene. Og jeg er overbevist om at Norge også i framtiden trenger et sterkt og uavhengig Norsk kulturråd, et kulturråd som ikke bare skal forvalte Norsk kulturfond med alt det ansvar det innebærer, men også være en kunst- og kulturpolitisk aktør – blant annet som "et rådgivende organ for staten i kulturspørsmål", som det heter i loven.

Neste år fyller Kulturrådet 50 år. Allerede 11. desember i år finner første markering sted, på dagen 50 år etter at Stortinget vedtok opprettelsen av Norsk kulturfond. Vi har mye å feire, men det skal ikke skje gjennom en serie tilbakeskuende og selvgode arrangementer i jubileumsåret. Det er viktigere å fokusere på Kulturrådets rolle i samtiden og i framtiden – hvem vi er og hvem vi skal være – enn hvem vi har vært. Disse spørsmålene vil vi gjerne at hele kultur-Norge skal være med på å besvare gjennom en inkluderende prosess. Det er varslet endringer i kulturrådsloven og i rådets sammensetning, kanskje også i rådets oppgaver. Endringer som påføres ovenfra vil alltid gi en viss uro (vi vet hva vi har, men ikke hva vi får), men endringene kan også gi nye muligheter og ny utvikling. Kulturrådet ønsker ikke å være en bremsekloss, og vi imøteser derfor lovforslaget med spenning. 2015 vil utvilsomt bli en milepæl for oss. Måtte også dagens konferanse sette viktige spørsmål under lupen til beste for norsk kunst og kulturliv i årene framover. Velkommen!

Yngve Slettholm, rådsleder i Kulturrådet